

Το χωριό Επικό και οι φεουδάρχες του

της Νάσας Παταπίου

Η αρχειακή έρευνα παραμένει πάντα μια υπόθεση σαγήνης, αφού αυτή μας οδηγεί σε ταξίδια στο παρελθόν. Και είναι περισσότερο σαγηνευτικό αυτό το ταξίδι όταν μέσα από το ίδιο, δηλαδή μέσα από την “πλοήγηση” κυρίως ανέκδοτων πηγών, ανακαλύπτουμε στοιχεία για το παρελθόν της πολύπαθης μικρής πατρίδας μας. Τότε νέοι ορίζοντες ανοίγονται μπροστά μας και μας γνωστοποιούνται άγνωστα μέχρι πρότινος στοιχεία και για αυτά ακόμη τα χωριά μας που μας παραδόθηκαν ως αμιγή τουρκοκυπριακά ή ακόμη και ως χωριά που δημιουργήθηκαν μετά την οθωμανική κατάκτηση της Κύπρου. Το δημοσίευσμά μας σήμερα αναφέρεται στο χωριό Επικό, του οποίου οι κάτοικοι μετά την οθωμανική κατάκτηση φαίνεται ότι εξισλαμίστηκαν.

Ο Φλώριος Βουστρώνιος αναφερόμενος σε εύφορα χωριά με πλούσια νερά μνημονεύει, μεταξύ άλλων, το Παλαίκυδρο, το Έξω Μετόχι και επίσης το χωριό Επικό. Ακόμη, ο Φλώριος Βουστρώνιος μας πληροφορεί ότι το 1474, μετά τον σφετερισμό του στέμματος της Κύπρου από τον Ιάκωβο Β Lusignan, μεταξύ άλλων έχρισε ιππότη τον Καταλανό Αντώνιο Perez και του παραχώρησε το εύφορο χωριό Επικό. Την ίδια ειδηση μας παρέχει και ο χρονικογράφος Γεώργιος Βουστρώνιος, ο οποίος ωστόσο τον Καταλανό Αντώνιο Perez τον αναφέρει ως “μάστρ’ Αντώνη ράφτην τον Καρτζιάν”. Αργότερα, περί το 1520, επί Βενετοκρατίας, τα χωριά της Μεσαορίας Επικό, Μελούσια και Άσσια αποτελούσαν φέουδα του κόμη της Τρίπολης. Η Επικό αναφέρεται και σε έγγραφο προερχόμενο από

τα Αρχεία του Βατικανού του έτους 1468, το οποίο αποτελεί εντολή του βασιλιά Ιακώβου Β' Lusignan, με την οποία απάλλαξε από τον φόρο του άλατος (la meté dou sel) έναν αριθμό φραγκομάτων από διάφορα χωριά, οι οποίοι τον υπηρετούσαν όταν εξορμούσε για κυνήγι στις περιοχές των χωριών τους. Ένας από αυτούς με το επίθετο Ποιρίτης καταγόταν από την Επικό. Ας αναφερθεί, τέλος, ότι η Επικό σημειώνεται και στον περίφημο χάρτη του Κύπριου μηχανικού Λεωνίδα Ατάρ του έτους 1542.

Αργότερα βέβαια, όπως μαρτυρεί ένα έγγραφο κατά τη Βενετοκρατία, το χωριό Επικό πωλήθηκε και στις 6 Νοεμβρίου 1529, μετά από απόφαση του Συμβουλίου των Δέκα, πέρασε στην εξουσία του Ρομπέρτου Μαρτίνη. Ποιος ήταν, αλήθεια, ο Ρομπέρτος Μαρτίνη; Η οικογένεια Μαρτίνη, με καταγωγή βενετική, είχε από πολύ ενωρίς εγκατασταθεί στην Κύπρο και ίσως ο Ιωάννης Μαρτίνη στα μέσα του 15ου αιώνα να ήταν ο γενάρχης της οικογένειας Μαρτίνη στην Κύπρο. Ο Βενετός αυτός μας είναι γνωστός από τις πηγές ως μεγαλέμπορος ζάχαρης, την οποία αγόραζε από τους Ιωαννίτες Ιππότες που ασχολούνταν με την καλλιέργεια ζαχαροκαλάμου και την εξήγε στη Βενετία. Ένας Φραγκίσκος Μαρτίνη αναφέρεται επί βασίλισσας Αικατερίνης Κορνάρο ως σωματοφύλακας.

Ο Ρομπέρτος Μαρτίνη, εκτός από φεουδάρχη της Επικό, ασχολείτο και με το εμπόριο. Το ίδιο έτος κατά το οποίο απέκτησε ως φέουδο την Επικό ζήτησε με αίτημά του προς τις βενετικές αρχές να του παραχωρήσουν άδεια να οικοδομήσει ένα κανούτιο (κατάστημα) έξω από τα τείχη της μεσαιωνικής Λευκωσίας. Σημειώνουμε ότι τα κανούτια της μεσαιωνικής Λευκωσίας ήταν έξω από τα τείχη της πόλης προς τα ανατολικά, στην Κάτω Πύλη, όπως ονομαζόταν ή Πόρτα του Φόρου και κοντά στην Κάτω Πλατεία. Η πλατεία αυτή και η πύλη βρίσκονταν προς την κατεύθυνση της γνωστής σήμερα ως Πύλης Αμμοχώστου. Τα κανούτια βρίσκονταν προς τα ανατολικά της πόλης γιατί εκεί έφθαναν τα προϊόντα από το λιμάνι της Αμμοχώστου ή από τα χωριά της πεδιάδας της Μεσαορίας. Ο φεουδάρχης και έμπορος Ρομπέρτος Μαρτίνη, σύμφωνα με το αίτημά του, ζητούσε να του δοθεί άδεια να οικοδομήσει ένα κανούτιο για να πωλεί ψωμί, κρασί και άλλα είδη διατροφής. Τα κανούτια αυτά έξω από τα τείχη στα ανατολικά της Λευκωσίας είχαν κατεδαφιστεί το 1567 εξαιτίας της νέας οχύρωσης της πόλης με προμαχώνες.

Στην έκθεση περί Κύπρου του Βενετού τοποτηρητή στο νησί Φραγκίσκου Bragadin του έτους 1531 πληροφορούμαστε ότι το όνομα του Ρομπέρτου Μαρτίνη αναφέρεται μεταξύ άλλων ονομάτων Κυπρίων φεουδαρχών που όφειλαν χρήματα στο Δημόσιο. Ο φεουδάρχης της Επικούς από το έτος 1529 που είχε αγοράσει το χωριό εξακολουθούσε να το κατέχει έως το 1557 και φαίνεται ότι μάλλον συνέχισε να το κατέχει έως το τέλος της βενετικής κυριαρχίας. Η Επικό επί Βενετοκρατίας ανήκε στο διαμέρισμα της υποκομητείας (viscontado), δηλαδή της Λευκωσίας και της γύρω περιοχής. Κατά την απογραφή του πληθυσμού που είχαν διενεργήσει οι Βενετοί το 1565, το χωριό είχε εβδομήντα πέντε φραγκομάτους, δηλαδή ελεύθερους καλλιτεργητές, αρσενικού γένους, και στην απογραφή του 1881 επί Αγγλοκρατίας τριακόσιους κατοίκους.